

Mit visz Szegedről Lengyelországba Jan Sobolewski adjunktus?

Beszélgetés egy eredményes tanulmányútról

Már éppen úgy jár-kel közöttünk, mintha született magyar volna. Ismeri szokásainkat, gondolkodásunkat, életmódunkat, és tökéletesen beszéli nyelvünket. Annyira tökéletesen, hogy a nyelvi finomságokra, eredetiségekre is érzékeny. Pedig nem sok időt töltött országunkban. 1947-től Budapesten tanult az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészeti karán, azután kétszer járt nálunk varsói diákjaival — egyszer Debrecenben, egyszer Szegeden — majd egy esztendő kutatómunkára, a XX. századi magyar irodalom alapos és részletes tanulmányozására érkezett hozzánk újra, ezúttal Szegedre. A lengyel állam ösztöndíja segítette hozzá ehhez a tanulmányhoz, melynek határideje hamarosan lejár.

Igy amikor Jan Sobolewski, a Varsói Tudományegyetem adjunktusává beszélgetünk, az egyévi munka mérlege a fő téma és a további tervek. Természetesen az is szóba kerül, hogy mi vonzotta őt ennyire országunkhoz és irodalmunkhoz — s nem is csoda, ha ezzel indul a beszélgetés.

Csodálatos kincs a magyar irodalom

— A magyar irodalom iránti mély rokonszenvem és megbecsülésem hoz mindig újra és újra Magyarországra. Azok közé a szerencsés külföldiek közé tartozom, akik eredetiben olvashatják a legnagyobb magyar írók műveit, akik előtt feltáruhat igazi szépségében és gazdagságában ennek az irodalomnak a kincseit. Különösen nagy tisztelettel és csodálkozással adózom a XIX–XX. század óriásainak, Petőfinek, Jókainak, Mikszáthnak, Ady Endrének, Móricz Zsigmondnak, Juhász Gyulának és József Attilának. Ezért én még budapesti diákoromban elhatároztam, hogy a magyar irodalom fáradhatatlan ismeretetője, népszerűsítője, propagandistája leszek hazámban. Ezzel a szándékkal

hoztuk létre Varsóban a Tudományegyetemen a Magyar Intézetet, ezért vagyok itt most, s ezért szeretnék még sok hasznos időt Magyarországon tölteni.

— *S miért esett a választása e tanulmányút során éppen Szegedre?*

— Szegeden már korábban is jártam, s nagyon szívemhez nőtt ez a kedves, szép város. De ez még nem magyaráz meg mindent. Magánszorgalomról József Attila költszetét szeretném alaposan megismerni és tanulmányozni. Ő az, aki az óriások között is legrokonoszevebb nekem, s nagyon szívemen viselem az ő sorát, küzdelmes pályáját. Ilyen bátor magatartású költővel még nem találkoztam.

Disszertáció

a nagy proletárköltőről

— Ezt a költszetet a világ minden népének meg kell ismernie, mert ez a kincs nemzetközi érték. Én nagyon sokat szeretnék tenni azért, hogy hazámban is sok csodálójá és értője legyen a nagy magyar proletárköltőnek. Ezért doktori disszertációt írok József Attiláról, s ezt a munkát ott-hon is publikálni szeretném.

— *Mi volt a legszebb emlénye József Attilával, József Attila költszetével kapcsolatban?*

— Felejtethetetlen szép utazást tettem Szeged környékén — Kiszomboron, Makón és Hódmezővásárhelyen — a költő élete nyomában. Ez az utazás hitetlenül sokat jelentett nekem a versek hangulatának megértéséhez. El tudom helyezni a költőt ebben a tájban, ebben az emberi közösségben, s amikor fordításra adok majd át lengyel költőknek nyers szöveget, meg tudom adni a versek alaphangulatát, ézelmi tónusát is.

Sok-sok téma

— *Milyen tervei vannak még az itt szerzett tapasztalatok és ismeretek feldolgozására?*

— Számba venni is sok. Rengeteg tervet dajkállok

szívemben. Néhányat említek meg csak, a legjellemzőbbeket. József Attila mellett újabban Juhász Gyula is nagyon megragadott. Azután itt van a mai élénk szegedi irodalom, vagy a felszabadulás utáni, megújult magyar irodalom. Prózát magam is akarok fordítani, s ezen kívül az ismertetések, tanulmányok tucatjait akarom megírni a lengyel olvasóknak. Otthoni kutatási témát is választottam: A magyar irodalom Lengyelországban. Nagyon hézagok az ismereteink otthon az új magyar írásművészetről, hiszen nehéz a nyelvi áttétel, ezért én minden módon segíteni fogom a magyar irodalom lengyelországi megismertetését és népszerűsítését.

Köszönet a segítségért

— *Kapott-e megfelelő támogatást Szegeden ehhez a munkához?*

— Nagyon sok hálával és köszönettel tartozom a már-már vége felé járó tanulmányutam eredményességéért elsősorban a szegedi Irodalomtörténeti Intézet munkatársainak, s legfőképpen Király István professzornak és Péter László tudományos kutatóknak, de mindenkinek, akihez segítségért vagy tanácsért fordultam. Köszönöm a szép utazást is, amelyhez több hivatalos tetsület segített hozzá. Sohasem éreztem magam egyedül nagy és sok munkámban, s talán ennek köszönhetem, hogy tömött tarsollyal megyek majd vissza Lengyelországba. Rengeteg könyvet, dokumentumot és emléket viszek magammal, s ezeket nagyszerűen tudom majd hasznosítani.

— *Találkoztunk-e még a közeljövőben, vagy később ismét Szegeden?*

— Feltétlenül. Az említett disszertációt itt nyújtom be a szegedi egyetemen, itt akarok vizsgázni, s itt védem meg értekezésemet. Ezt az újabb utat természetesen ismét praktikusán akarom kihasználni: Juhász Gyula lesz a következő láncszem munkámban.

S. I.

Színészek és postás dolgozók baráti találkozója

Tartós kapcsolatukról szerződést kötöttek

A szegedi postás dolgozók kezdeményezésére tegnap délután baráti találkozóra jöttek össze a Szegedi Nemzeti Színház művészei és a postaigazgatóság dolgozói. Azzal a szándékkal hozták létre ezt a találkozót, hogy a két intézmény tagjai között együttműködő kapcsolat alakuljon ki. Ezúttal a művészeket látták vendégül, elbeszélgettek a színház és a posta munkájáról, majd a vendégek megtekintették a Széchenyi téri központi épület berendezéseit, a telefonautomata működését és az ott dolgozók munkáját.

A színház és a posta között megállapodás jött létre, amely szerint a posta dolgozói rendszeresen eljárnak színházba s az előadások megtekintésére a színház minden lehetőséget biztosít. Ugyanakkor a szegedi postások előtt a színház belső életét, a »kulisszatitkokat« is feltárják, viszontképpen a művészek a posta munkájával ismerkednek meg. Szakmai segítséget nyújtanak a színészek a postások műkedvelő csoportjának. Erről a baráti kapcsolatról szerződést is kötöttek, amelyet a posta és a színház vezetői írtak alá.

Este a Postás Művelődési Otthonban vidám műsorral kedveskedtek a színház művészei a szegedi postásoknak, hozzátartozóiknak. Az előadások Benkóczy István, Bordás Dezső, Décsi Györgyi, Domján Edit, Horváth Anna, Kaló Flórián, Káldor Jenő, Károlyi István, Lehoczky Zsuzsa és Mezei Lajos lépett fel. A közönség nagy tetszéssel fogadta az őket szórakoztató művészek számait.

KÖNYVESPOLC

MÓRICZ ZSIGMOND: BETYÁR

A Szépirodalmi Könyvtár adó jelentette meg a Kincses Könyvek olcsó, népszerű sorozatában Móricznak ezt az egyik legolvasottabb regényét. Avar Janinak, a gasztróesztaközveivel.

betyár sorsba forduló életű falusi legénynek izgalmas története, furcsa-romantikus szerelme ma is érdekes olvasmányt tesz a könyvet.

E mellett képet nyit a felszabadulás előtti magyar falu döbbenetes nyomorára és ezzel egyidőben az arisztokrácia üres, léha világára az írói, művészi ábrázolás magrendű eszközeivel.

Az új kiadáshoz Nagy Péter, Móricz életművének szerelme ma is érdekes olvasmányt tesz a könyvet.

E. BRONTE: Ü VÖLTŐ SZELEK

Az Olcsó Könyvtár sorozat legújabb kiadott kétkötetes regénye a múlt századi angol irodalom egyik ma is sokat olvasott írójának műve. A nagy klasszikus angol prózairók sorában a második és harmadik helyen áll Emily Bronte, hazájában szerzett népszerűségét illetően. S bizonyára a magyar olvasókat is lebilincseli ez a regényével, amely különös izgató remekmű. Külön érde-

kessege, hogy a szerző 29 éves korában, egy falusi lányként, mint első regényét írta meg e romantikus történetet, amely ma is a világirodalom egyik legszebb szerelmi regénye. Vajda Miklós kis tanulmánya, élvezetesen járul hozzá a mű mondanivalójának és a szerző korának, problémáinak megismeréséhez, amellyel még lebilincselőbbé teszi ezt az egyébként is nagyfeszültségű alkotást.

AGATHA FASSETT: BARTÓK AMERIKAI ÉVEI

A Zeneműkiadó Vállalatnál Gombos Imre ízes fordításában jelent meg a Bartók-házaspár egyik leghűségesebb amerikai barátjának, sora foglalta magában a magyar származású Agatha Fassettnak a könyve. Amolyan naplóféle írás ez, de igen érdekes, színes történetekből összefűzve. A népszerűtlen és számos eredeti fényképfelvétel Bartókokról szól, mégis megismereti az olvasókkal a readja Bartók főbb műveinek nagy zeneköltő amerikai időrendi jegyzékét is.

BENEDEK ELEK: A HARISZMADAR

Elek apót — Benedek Elek — a közvélemény inkább csak mesemondóként ismeri, kinek szép meséit mindig örömmel olvassák a gyermekek. Pedig több volt ennél, kiemelkedő és sokoldalú íróművész, akinek elbeszélései a felnőttek hasonlóképpen kedvelt olvasmányai lehetnek. Erről tanúskodik a magyar-román közös kiadású egyezmény keretében a bukaresti Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó-

nál megjelent kötete is, melyben novelláit, karcokat, elbeszéléseit kapjuk. Ezekből az írásokból is kitűnik, hogy korának haladó szellemű, realista ábrázoló erejű és színesen látó elbeszélője volt. Benedek Elek keppén kedvelt olvasmányai oldaláról az erdélyi magyar irodalom kiemelkedő egyénisége, Balogh Edgár mutatja be a kötetben írt előszavában.

Vallomás a nőkről

»Országszerte készülnek a nemzetközi nőnapra« — tudatja az újság, meséli a rádió, plakátok kiáltják az utcán és biztatja a szerkesztő is: írjatok többet a nőkről. Ríportot, tárcát, verset...

Parancs volt, vagy kérés volt — mind egy. Vállaltam. S most, míg halk ritmussal kopog az írógép, a billentyűk nem akarnak engedelmessé válni az ujjaimnak, az üres szoba hirtelen megtelik. Ő, nem nőkkkel, nem asszonyokkal és lányokkal,

»Ó Évák és Eszterek! Édes, érdekes Ilonák, szelíd Margitok és büszke Magdolnák. Katalin, Ágnes és Judit és ti többiek mind, nevetek legyen Erzsébet, Anna, Mária, vagy Márta, Irén, Ibolya, Ildikó, Zsuzsanna, vagy Zsóka. Ti valamennyien asszonyok és lányok, szőkék és barnák, fiatalok és idősebbek, anyák és gyermekek. Szemetekben nyíljék törökszekfű, vagy ragyogjon nefelejts, legyen az két fekete villogó bogár, vagy mozdulatlan, sima, tiszta tó. Mit írjak rólatok, hogy szép legyen és igaz, friss és fiatal, termékeny és áldott? Mit írjak rólatok, hogy benne legyen minden: május és szeptember, álom és valóság...?«

Régi kérdés és mindig újra hangzó. Régen volt, mikor e furcsa csokorban először ragyogtak elem és női nevek és az önmagam által felvetett kérdésre azóta sem tudtam válaszolni. Kísérletben nem volt hiány. Rózsát tövissele és tövis nélkül, lármás szegfűket, omló liliomot, ámuló nárciszt, és nevető szarkalábát, tobzódó, gögös gallyakat és szelíd szirmú virágokat sokszor kötöttem csokorba és vallottam a nőkről — a nőknek. Ostorozva őket és imádkozva hozzájuk; a szintézis mindig ez volt:

»...tiétek minden!

Titeket dicsérnek zenében, kőben, rimben.

Nektek építenek hidat,

hajót

— Asszonyoknak hívják a szépet, a jót!

csak — szavakkal. Itt tolonganak körülöttem százan, ezren. Ünnepi díszben és rongyosan, talpig felöltözve és meztelenül. Szavak, szavak, mindenütt szavak. A szét-szört, semmibe hullott, szélnek kiáltott, lányoknak küldött, asszonyoknak mondott szavak. Zsongnak, zsigongnak. Szólni se hagynak, írni se hagynak. Ám jó, hát beszéljenek ők. Nini, itt egy kórus állt össze belőlük, hallgassuk csak, mit is mondanak:

Tölteket kapott

álmat az éj, pallókat a halál, lelket az öröög

— testet a kéj.

Életet adtok, életet öltök

— szörnyű bűnösök

végtelen, mint a tenger,

mert nincsen féreg,

mely rondább volna

és kegyetlenebb,

mint a méhetek szülte ember!

És mégis

az érdemeket végtelen, mint a tenger,

mert nincs nagyszerűbb teremtes,

nagyobb kincs és nemesebb lény,

mint a méhetek szülte ember!

Ilyenek vagytok? De hát ki tudná azt megmondani, ki tudná megszámlálni a csillagokat az égen, a fűszálat a réten, ki tudna számot adni arról, szerettek-e, ha szerettek, gyűlöltek-e, ha gyűlöltek, vagy

csak érzem van nálatok, magatok sem tudjátok pozitív-e, negatív-e, rombol-e, gyógyít-e, áldást szór-e, vagy átkot. Néha figyelmeztetek benneteket:

Ó, ti asszonyok,

míg magzatokat áltató makacs akarással

hiszitek,

hogy adtok, adtok, adtok, adtok,

mindig csak adtok

— be nagy tévedésben vagytok!

Olyan a nő éhes szerelmében,

mint a folyó, amikor tavaszi

indulatok hajtják,

szertelen vad rohanásban örli

szaggatja partját,

mint a vihar, amikor váratlan

dühvel a tájra tör

— megváltást hoz a szik mezőknek, de

villamos vágya őr

Olyan a nő éhes szerelmében

mint a börtön:

teste forró bilincset

sorvasztón zárja a férfi körül.

csókja kilúgozza,

mint a földet a vadvíz,

s hogy nyoma örökre megmaradjon:

emléke

lelkébe,

mint páfrány a szénbe

— belekövül!

Ilyen volna a nő szerelme? Valóban? A szavak itt körülöttem igent mondanak, és nemet mondanak, lármáznak, integetnek, fújolnak és tapsolnak. Mit vegyek most hangszalagra, melyik csoportnak adjak teret? A szelideknek, vagy a törtétknek, a bál ruhában pompázóknak, vagy azoknak, akik könnyű fátyolba burkolták magukat. Mindegy, mindíg, végülis, a sokszínű szavakból mégis ilyen mondatok állnának össze:

Mogorva, darabos tömb volt a lelkem, viharokban csiszolt simára engem a vonzó, sodró szerelem. Meghurcolva, sziklák, holtak és virágok között ezer halálos örvény üldözött míg benned csöndes kikötőre áldott szeretőre lettem.

Szertelen áradások után termékeny iszapját lerakja a folyó a gazdag talajon új élet terem. Kalácsot ígérő gabonák s piros gyümölcsök mondatják velem: Ó, ti asszonyok magatokat áltató makacs akarással ha hiszitek, hogy adtok, adtok, adtok adtok mindig csak adtok jól tesztek: valóban az élet kútjai vagytok!

És ha így van — és így van —, mit tegyek ehhez? Mit mondjak nektek nők, asszonyok, lányok? Itt Szegeden, a korzón és a ligetben, a gyárban és az íróasztalok mögött. És másutt is mindenütt: Budapesten és Csongrádon, épülő házak állványain és künn a földeken — mit mondhatok nektek? Hiszen én tudom, hogy túlnőttetek már a régi fogalmakon. Társak vagytok, dolgozók, nem annyira nők, inkább emberek. Mivel köszöntselek, mivel üdvözlöjletek, hogy ne legyen profán és ne legyen álszent. Mert végülis és mégis emberi mivoltotoknál lényegesebb női mivoltotok. Megtérek tehát, s levezem kaplalom előttetek. Kívánom, kérem töletek nőnap üdvözléséppen:

Gyereket, ha neveltek írjátok szívébe: Béke!

Ha előnti az indulat, nézzetek szemébe Béke!

Ha vihar zúg a Sarko álljatok elébe: Béke!

KONCZ ANTAL